

Ks. Stanisław Szczepaniec

Piękno celebracji – różnorodność funkcji liturgicznych

Refleksja nad pięknem celebracji liturgicznej kieruje naszą uwagę także na zespoły służby liturgicznej. Spełniane przez nich funkcje są widoczne dla wszystkich, a tym samym stają się ważnym nośnikiem i sposobem objawienia piękna. Wszyscy widzą wygląd i zachowanie usługujących w czasie celebracji liturgicznej, słyszą ich głos, gdy czytają lub śpiewają, doświadczają klimatu pośpiechu i nerwowości lub spokoju i namaszczenia, jaki stwarzają. Każde z tych działań jest szansą objawienia niewidzialnego piękna sprawowanej tajemnicy.

Wrażliwość na piękno

Papież Jan Paweł II rozważania na temat piękna celebracji liturgicznej w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* rozpoczyna od przypomnienia postaci kobiety z Betanii, która na głowę Jezusa wylewa flakonik drogocennego olejku (nr 47). Podsumowuje je słowami: „Tak jak kobieta z Betanii, *Kościół nie obawiał się «marnować»*, poświęcając najlepsze swoje zasoby, aby wyrażać pełne adoracji zdumienie wobec *niezmierzzonego daru Eucharystii*” (nr 48). W określeniu „najlepsze zasoby” słyszymy nie tylko odniesienie do spraw materialnych, do sztuki i muzyki sakralnej, naczyń i szat liturgicznych. To także wyznanie prawdy, że najbardziej trzeba inwestować w ludzi. Dla każdego pojedynczego człowieka trzeba „marnować” niezliczone godziny, dni i lata, aby w jego sercu wzrastała wiara, a jego czyny kształtowane przez tę wiarę były czynami miłości.

Formacja kapłana, lektora, ministranta i innych członków służby liturgicznej do wrażliwości na piękno należy do trudnych zadań wychowawczych. Jak grzech i zło wciskają się nieustannie w życie człowieka, tak też brzydota i bałagan stale zagrażają działaniom i zachowaniu poszczególnych osób i zespołów w liturgii. Jednak człowiek, stworzony na obraz i podobieństwo Boże, nosi w sobie pragnienie piękna i twórczą zdolność do objawiania go w swoim działaniu. „W liturgii człowiek najpełniej jest «twórcą własnego życia i czyni z niego arcydzieło sztuki», «tworzy siebie i kształtuje własną osobowość»”¹.

Gwarancją zewnętrznego piękna celebracji jest uformowany człowiek. Ktoś o sercu wrażliwym na obecność Boga i świadom wielkości misterium, które się dokonuje. Człowiek dbający o duszę i ciało, pamiętający o właściwej relacji spraw niewidzialnych do widzialnych. Wychowujemy więc zespoły liturgiczne do troski o piękno duszy i czystość serca. Wychowujemy ich także, aby pięknie składali ręce, nie zaniebując także ich stroju, od obuwiu począwszy a na uczesaniu skończywszy. Szczególną troską otaczani są ci, którzy służą swoim głosem, przez czytania i śpiewy. Oni mają nie tylko pięknie wyglądać i odpowiednio się zachowywać, lecz pięknie przeczytać słowo Boże oraz pięknie zaśpiewać teksty przeznaczone do śpiewu. Wymaga to specjalistycznej formacji i ćwiczeń.

---

¹ H. J. Sobeczko, *Liturgia jako ars celebrandi*, w: *Ars celebrandi. Materiały z sympozjum liturgicznego w UKSW (29 kwietnia 2003)*, Katowice 2003, s. 28.

Piękno w różnorodności zadań i funkcji

Wychowanie każdego członka zespołu liturgicznego do wrażliwości na piękno obejmuje także troskę o piękno wspólnotowego działania. Taki charakter ma bowiem celebracja liturgii. Czynności liturgiczne nie są sprawą prywatną, lecz działaniem Kościoła, zgromadzeniem ludu Bożego, objawieniem bogactwa darów i charyzmatów, jakimi Bóg obdarzył wspólnotę. Piękno i blask zajaśnieją w pełni dopiero wtedy, gdy każdy będzie wykonywał „wszystko to i tylko to, co do niego należy” (KL 28), a zgromadzona wspólnota będzie się zachowywać jak prawdziwe Mistyczne Ciało Chrystusa, w którym każdy członek ma swoje zadanie (por. 1 Kor 12, 12-37).

Bóg tak ukształtował świat, że drzewa wydają owoce według ich gatunków, członki ciała spełniają swoje czynności według ich przeznaczenia, a wspólnota najlepiej funkcjonuje, gdy nie ma w niej podziału na „czynnych i biernych”, lecz każdy podejmuje swoje zadania. „W celebracji sakramentów całe zgromadzenie jest «liturgiem», każdy według swojej funkcji, ale «w jedności Ducha», który działa we wszystkich” (KKK 1144).

Nowe wydanie OWMR mówi także, iż pewne wymagania należy stawiać „odpowiednio do poziomu zgromadzenia” (nr 56). Zasada ta, określona przy coraz szerszym wprowadzaniu milczenia w celebrację liturgiczną, może być również odniesiona do powierzania poszczególnym świeckim i całym zespołom liturgicznym różnych zadań. Zaangażowanie wiernych świeckich w funkcje liturgiczne dokonuje się stopniowo, lecz systematycznie. Każdy osiągnięty etap zaangażowania powinien być otwarty na dalszą formację i wzrost.

Kościół przewiduje taką sytuację, w której kapłan sprawuje Eucharystię tylko z jednym usługującym. Spełnia on wtedy wszystkie funkcje przeznaczone dla wiernych świeckich. Jest to jednak przypadek wyjątkowy.

Od jednego usługującego przechodzimy do opisu „minimalnego zespołu”. W świetle OWMR powinien on obejmować: czytającego słowo, śpiewającego psalm i usługujący przy ołtarzu. *Katechizm służby liturgicznej*, opracowany przez sługę Bożego, ks. Franciszka Blachnickiego, mówi tu o czterech usługujących². W naszej praktyce parafialnej tworzenie „minimalnego zespołu” dokonuje się nieco inaczej. Najczęściej uwaga odpowiedzialnych koncentruje się na ministrantach usługujących przy ołtarzu. W niedzielę często jest obecny lektor, w ciągu tygodnia rzadziej. Mniej natomiast jest psalterzystów. Tymczasem nowe OWMR stawia w tym względzie jeszcze większe wymagania: „Wypada, aby psalm responsoryjny był śpiewany, przynajmniej jeśli chodzi o refren należący do ludu... Jeśli nie można śpiewać psalmu, recytuje się go w sposób możliwie najbardziej sprzyjający medytacji nad Bożym słowem” (nr 61). Tak więc nawet gdy psalm nie jest śpiewany, wymaga specjalnego sposobu odczytania.

Od minimalnego zespołu przechodzimy, według zasady dostosowywania się do poziomu i możliwości zgromadzenia, w stronę pełnego zespołu liturgicznego, a raczej wielu zespołów, które harmonijnie powinny podejmować powierzone sobie funkcje. Tutaj pozostaje jeszcze wiele do zagospodarowania nawet w tych parafiach, w których troska o służbę liturgiczną jest wielka, a formacja tych zespołów jest autentyczna. Ten rozwój jest inspirowany przez dokumenty Kościoła i powinien się dokonywać w wierności przepisom, jakie są w tej dziedzinie wydawane.

² Są nimi: lektor, psalterzysta oraz dwóch ministrantów usługujących przy ołtarzu. Por. *Katechizm służby liturgicznej*, Lublin 1995, nr 107.

Wierność przepisom Kościoła

Ojciec Święty w piątym rozdziale encykliki o Eucharystii nie mówi wprost o służbie liturgicznej ani o różnorodności funkcji, jakie są do spełnienia w liturgii. Jednak na zakończenie tego rozdziału kieruje do wszystkich apel, w którym możemy łatwo odnaleźć także odniesienie do zaangażowania wiernych świeckich w funkcje liturgiczne: „Czuję się zatem w obowiązku skierować gorący apel, ażeby podczas sprawowania Ofiary eucharystycznej normy liturgiczne były zachowywane z wielką wiernością. Są one konkretnym wyrazem autentycznej eklezjalności Eucharystii; takie jest ich najgłębsze znaczenie. Liturgia nie jest nigdy prywatną własnością kogokolwiek, ani celebransa, ani wspólnoty, w której jest sprawowana tajemnica (...). Kapłan, który wiernie sprawuje Mszę św. według norm liturgicznych, oraz wspólnota, która się do nich dostosowuje, ukazują w sposób dyskretny, lecz wymowny swą miłość do Kościoła” (nr 52).

Tekst ten pojawia się w rozdziale encykliki poświęconym pięknu celebracji liturgicznej. Pozornie odległe zagadnienia, jak przepisy i piękno, ukazują się tu w ścisłym powiązaniu. Jednym z kryteriów piękna celebracji jest jej „zgodność z obowiązującymi w Kościele prawnymi zasadami, które mają swoje źródło w woli Chrystusa i w szacunku dla sacrum, będącego wspólnym dobrem Kościoła”³. Idąc za tym wezwaniem, przyjrzyjmy się uważniej trzeciemu rozdziałowi nowego wydania OWMR. W nim znajdują się najnowsze wskazania Kościoła na temat usługujących w liturgii (wyłuszczenie oznacza nową redakcję tekstu lub nowy tekst w stosunku do poprzedniego wydania OWMR).

OWMR 1975	OWMR 2002
<p style="text-align: center;">ROZDZIAŁ III ZADANIA I FUNKCJE W CZASIE MSZY ŚWIĘTEJ</p> <p>58. Każdy z uczestników zgromadzenia eucharystycznego ma prawo i obowiązek wnieść wkład we wspólne uczestnictwo, w zależności od stopnia święceń i od spełnianej funkcji. Wszyscy zatem, tak służy liturgii, jak wierni, pełniąc swoje funkcje, mają czynić tylko to wszystko, co do nich należy, aby w ten sposób w samym porządku akcji liturgicznej ukazywał się Kościół ze swą strukturą różnych święceń i posług.</p>	<p style="text-align: center;">ROZDZIAŁ III FUNKCJE I POSŁUGI WE MSZY ŚWIĘTEJ</p> <p>91. Celebracja Eucharystii jest czynnością Chrystusa i Kościoła, czyli świętego ludu zjednoczonego i zorganizowanego pod zwierzchnictwem biskupa. Należy ona do całego Ciała Kościoła, ujawnia je i na nie oddziałuje; poszczególne zaś jego członków dotyczy w różny sposób, zależnie od zróżnicowania stanów, funkcji i aktualnego uczestnictwa. W ten sposób lud chrześcijański, „rodzaj wybrany, królewskie kapłaństwo, lud święty, naród nabyty” ujawnia swoją zwartą i hierarchiczną strukturę. Wszyscy więc, czy to wyświęceni szafarze czy to świeccy wierni, pełniący swój urząd</p>

³ S. Czerwik, *Piękno celebracji eucharystycznej. Refleksje nad piątym rozdziałem encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II „Kościół żyje Eucharystią”* (17 IV 2003), „Anamnesis” 10 (2004) nr 1 (36) s. 44.

	posługi lub swoją funkcję, winni wykonywać tylko to wszystko, co do nich należy.
<p style="text-align: center;">I. FUNKCJE ZWIĄZANE Z WYŻSZYMI ŚWIECENIAMI</p> <p>59. Każdym prawowitym odprawieniem Eucharystii kieruje biskup bądź osobiście, bądź przez swych pomocników, kapłanów. Kiedy biskup uczestniczy w Mszy, na której jest zgromadzony lud, wypada, aby on sam przewodniczył zgromadzeniu i odprawiał ją w łączności z kapłanami, jeśli to możliwe, koncelebrując z nimi. Nie chodzi przy tym o powiększenie zewnętrznej wystawności obrzędu, lecz o to, by w pełniejszym świetle ukazać tajemnicę Kościoła, który jest sakramentem jedności. Jeśli zaś biskup nie sprawuje sam Eucharystii, lecz kogo innego wyznacza do odprawiania, wypada, aby sam pokierował liturgią słowa i na końcu Mszy udzielił błogosławieństwa.</p> <p>60. Również kapłan, który w społeczności wiernych ma sakramentalną władzę składania ofiary w imieniu Chrystusa, stoi na czele zgromadzonej wspólnoty, przewodniczy jej w modlitwie, głosi jej orędzie zbawienia, łączy lud ze sobą w składaniu ofiary Bogu Ojcu przez Chrystusa w Duchu Świętym, rozdaje swoim braciom Chleb życia wiecznego i razem z nimi go spożywa. Gdy więc sprawuje Eucharystię, niech z godnością, ale i z pokorą służy Bogu i ludowi, a swoim zachowaniem i sposobem wypowiedzania słów Bożych niech ukazuje wiernym żywą obecność Chrystusa.</p> <p>61. Wśród usługujących przy ołtarzu pierwsze miejsce zajmuje diakon, którego urząd od samego początku otaczano w Kościele wielkim szacunkiem. Podczas Mszy bowiem diakon ma do spełnienia jemu tylko właściwe funkcje: czyta Ewangelię, niekiedy głosi słowo Boże, podaje wiernym intencje modlitwy powszechnej, służy kapłanowi, rozdziela wiernym Eucharystię, zwłaszcza pod postacią wina, a w pewnych wypadkach podaje całemu zgromadzeniu</p>	<p style="text-align: center;">I. FUNKCJE WYNIKAJĄCE ZE ŚWIECEN</p> <p>92. Wszelką prawowitą celebracją Eucharystii kieruje biskup osobiście albo przez prezbiterów, swoich współpracowników. Kiedy biskup uczestniczy we Mszy świętej, na której jest zgromadzony lud, wypada, aby on sam celebrował Eucharystię i zespolił ze sobą w świętej czynności prezbiterów jako koncelebransów. Dzieje się tak nie dla powiększenia zewnętrznej okazałości obrzędu, lecz celem ukazania w jaśniejszym świetle misterium Kościoła, „sakramentu jedności”. Jeśli zaś biskup nie celebry Eucharystii, lecz powierza to komuś innemu, wtedy wypada, aby ubrany w albę oraz stulę i kapę, oraz mając krzyż noszony na piersiach, przewodniczył Liturgii słowa i pod koniec Mszy świętej udzielił błogosławieństwa.</p> <p>93. Także prezbiter, który na mocy święceń posiada w Kościele świętą władzę składania Ofiary w osobie Chrystusa, na teże podstawie przewodniczy tu i teraz zgromadzonemu ludowi, kieruje jego modlitwą, głosi mu orędzie zbawienia oraz jednoczy ze sobą lud w składaniu Ofiary Bogu Ojcu przez Chrystusa, w Duchu Świętym; rozdaje braciom Chleb życia wiecznego i razem z nimi go spożywa. Kiedy więc celebry Eucharystię, winien służyć Bogu i ludowi z godnością i pokorą, a sposobem zachowania się i wypowiedzania Bożych słów ukazywać wiernym żywą obecność Chrystusa.</p> <p>94. Na mocy przyjętych święceń diakon zajmuje pierwsze po prezbiterze miejsce wśród tych, którzy pełnią posługę w celebracji Eucharystii. Święty stan diakonatu już od czasów apostoelskich cieszył się w Kościele wielkim szacunkiem. We Mszy świętej diakon wykonuje właściwe mu funkcje: głosi Ewangelię, niekiedy przepowiada Boże słowo, wygłasza intencje modlitwy powszechnej, pomaga kapłanowi przygotowując ołtarz i usługując przy sprawowaniu Ofiary, roz-</p>

<p>wskazówki dotyczące gestów i postawy ciała.</p>	<p>dziela wiernym Eucharystię, zwłaszcza pod postacią wina, a niekiedy także wzywa lud do wykonywania pewnych gestów i przyjmowania postaw ciała.</p>
<p>II. ZADANIA I FUNKCJE LUDU BOŻEGO</p> <p>62. Podczas odprawiania Mszy wierni tworzą społeczność świętą, lud nabyty przez Boga i królewskie kapłaństwo, aby dziękować Bogu, składać w ofierze niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, ale razem z nim, i uczyć się składania samych siebie w ofierze. Niech się tedy starają okazać to przez głęboką pobożność i miłość względem braci, którzy uczestniczą w tej samej akcji liturgicznej.</p> <p>Niech się też wystrzegają wszelkiego indywidualizmu i wyróżniania się, pamiętając o tym, że mają wspólnego Ojca w niebie i że wobec tego wszyscy są sobie braćmi.</p> <p>Niech więc tworzą jedno ciało, kiedy słuchają słowa Bożego czy też biorą udział w modlitwach i śpiewie, a szczególnie kiedy wspólnie składają ofiarę i wspólnie przystępują do stołu Pańskiego. Jedność tę dobrze ukazuje wspólne zachowanie tych samych gestów i tej samej postawy ciała.</p> <p>Niech zatem wierni z radością służą ludowi Bożemu, ilekroć się ich zaprasza do pełnienia jakiejś szczególnej funkcji liturgicznej.</p>	<p>II. FUNKCJE LUDU BOŻEGO</p> <p>95. Podczas sprawowania Mszy wierni tworzą świętą społeczność, lud nabyty przez Boga i królewskie kapłaństwo, aby dziękować Bogu, składać w ofierze niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim, i uczyć się ofiarowania samych siebie. Niech się tedy starają okazywać to przez głęboką pobożność i miłość względem braci uczestniczących w tej samej celebracji.</p> <p>Niechaj się też wystrzegają wszelkiego indywidualizmu i podziału, pamiętając o tym, że mają wspólnego Ojca w niebie i że wobec tego wszyscy wzajemnie dla siebie są braćmi.</p> <p>96. Niech tworzą jedno ciało, kiedy słuchają Bożego słowa, czy też biorą udział w modlitwach i w śpiewie, a szczególnie kiedy wspólnie składają ofiarę i wspólnie przystępują do stołu Pańskiego. Jedność tę pięknie ukazuje wspólne zachowywanie tych samych gestów i postaw ciała.</p> <p>97. Niech zatem wierni z radością służą Bożemu ludowi, ilekroć się ich zaprasza do pełnienia jakiejś szczególnej posługi lub funkcji liturgicznej.</p>
<p>III. SZCZEGÓLNE FUNKCJE LITURGICZNE</p> <p>65. Akolita jest ustanowiony po to, aby usługiwał przy ołtarzu i pomagał kapłanowi i diakonowi. Przede wszystkim ma przygotowywać ołtarz i naczynia liturgiczne oraz rozdawać wiernym Eucharystię, której szafarzem nadzwyczajnym jest ustanowiony.</p>	<p>III. SZCZEGÓLNE FUNKCJE LITURGICZNE</p> <p><u>Posługa ustanowionych akolitów i lektorów</u></p> <p>98. Akolita jest ustanowiony po to, aby usługiwał przy ołtarzu oraz pomagał kapłanowi i diakonowi. Przede wszystkim ma przygotowywać ołtarz i naczynia liturgiczne oraz w razie potrzeby rozdawać wiernym Eucharystię, której jest szafarzem nadzwyczajnym.</p> <p>W posługiwaniu przy ołtarzu akolita ma właściwe mu funkcje (por. nry 187-193), które on sam winien pełnić.</p>

<p>66. Lektor jest ustanowiony do wykonywania czytań z Pisma Świętego, z wyjątkiem Ewangelii. Może on podawać intencje modlitwy powszechnej, a gdy nie ma psalterzysty, może on także wykonać psalm między czytaniem. Lektor ma własną funkcję w czasie sprawowania Eucharystii i powinien ją spełniać osobiście, choćby byli obecni duchowni wyższych stopni.</p> <p>Ażeby wierni słuchając natchnionych czytań przejęli się żywą miłością Pisma św., konieczne jest, aby lektorzy wykonujący tę posługę, nadawali się do niej i otrzymali staranne przygotowanie, chociażby nie byli formalnie ustanowieni.</p>	<p>99. Lektor jest ustanowiony do wykonywania czytań z Pisma Świętego, z wyjątkiem Ewangelii. Może on podawać intencje modlitwy powszechnej, a gdy nie ma psalterzysty, może również wykonać psalm między czytaniem.</p> <p>W celebracji eucharystycznej lektor ma właściwą mu funkcję (por. nry 194-198), którą on sam winien pełnić.</p>
<p style="text-align: center;">II. ZADANIA I FUNKCJE LUDU BOŻEGO (c.d.)</p> <p>68. Spośród pozostałej służby liturgicznej jedni spełniają różne funkcje w obrębie prezbiterium, inni poza nim. Do pierwszych zalicza się tych, którzy zostali wyznaczeni do rozdawania Komunii świętej jako szafarze nadzwyczajni, oraz ministrantów przeznaczonych do noszenia mszału, krzyża, świec, chleba, wina, wody i kadzielnicy.</p> <p>67. Zadaniem psalmisty jest śpiewać lub recytować psalm albo jakiś inny kanyk biblijny przypadający między czytaniem. Psalmista, aby mógł poprawnie spełniać swoją funkcję, powinien koniecznie posiadać sztukę wykonywania psalmodii i zdobyć umiejętność prawidłowej wymowy i dykcji.</p> <p>63. Wśród wiernych odrębną funkcję liturgiczną pełni zespół śpiewaków lub chór, którego zadaniem jest należyte wykonywanie przeznaczonych dla niego części, zależ-</p>	<p style="text-align: center;">III. SZCZEGÓLNE FUNKCJE LITURGICZNE (c.d.)</p> <p>Pozostałe funkcje</p> <p>100. Gdy nie ma ustanowionego akolity, do posługiwania przy ołtarzu oraz do pomocy kapłanowi i diakonowi mogą być upoważnieni świeccy ministranci, którzy noszą krzyż, świece, kadzielnice, chleb, wino, wodę lub też zostają wyznaczeni do rozdzielania Komunii świętej jako szafarze nadzwyczajni.</p> <p>101. Gdy nie ma ustanowionego lektora, do wykonywania czytań z Pisma Świętego winny być upoważnione inne osoby świeckie, nadające się do pełnienia tej funkcji i starannie przygotowane, ażeby wierni słuchając natchnionych czytań, przejęli się żywą miłością Pisma Świętego.</p> <p>102. Zadaniem psalterzysty jest wykonywanie psalmu lub innej pieśni biblijnej zamieszczanej między czytaniem. Aby psalterzysta mógł poprawnie pełnić swoją funkcję, powinien koniecznie posiadać sztukę wykonywania psalmodii oraz zdobyć umiejętność prawidłowej wymowy i dykcji.</p>

nie od rodzaju śpiewu oraz troska o to, aby wierni brali czynny udział w śpiewie. Uwagi dotyczące chóru odnoszą się również, z zachowaniem odpowiednich zmian, do wszystkich wykonawców muzyki, a szczególnie do organisty.

64. Powinien być również kantor albo dyrygent chóru, który by podtrzymywał śpiew całego ludu i nim kierował. Co więcej, gdy nie ma chóru, wtedy do kantora należy czuwanie nad wykonaniem poszczególnych śpiewów; wierni uczestniczą w śpiewie części, które do nich należą.

III. SZCZEGÓLNE FUNKCJE LITURGICZNE (c.d.)

68 (Ciąg dalszy) Do drugich należą:

a/ Komentator, który za pomocą objaśnień i pewnych pouczeń wprowadza wiernych w liturgię i przygotowuje ich do lepszego jej zrozumienia. Uwagi podawane przez komentatora powinny być starannie przygotowane, zwięzłe i jasne. Podczas spełniania swej funkcji komentator stoi w odpowiednim do tego miejscu, mając przed sobą wiernych, ale nie wypada, aby wchodził na ambonę.

b/ Ci, którzy w pewnych krajach przyjmują wiernych w drzwiach kościoła, wskazują im właściwe miejsca i utrzymują porządek w czasie procesji.

c/ Ci, którzy zbierają ofiary w kościele.

69. W większych kościołach i wspólnotach dobrze jest wyznaczyć kogoś, kto by się troszczył o należyłą organizację czynności sakralnych i o wykonywanie ich przez służbę liturgiczną w sposób godny, w należyтым porządku i pobożnie.

70. Wszystkie funkcje niższe od tych, które należą do diakona, mogą wykonywać także świeccy mężczyźni, choćby nie byli formalnie ustanowieni.

Funkcje spełniane poza prezbiterium, rek-

III. SZCZEGÓLNE FUNKCJE LITURGICZNE

105. Funkcję liturgiczną pełnią także:

a) **Zakrystian, który starannie przygotowuje księgi liturgiczne, szaty i wszystkie inne przedmioty konieczne w celebracji Mszy świętej.**

b) Komentator, który za pomocą objaśnień i pewnych pouczeń wprowadza wiernych w liturgię i przygotowuje ich do lepszego jej zrozumienia. Uwagi podawane przez komentatora powinny być starannie przygotowane, zwięzłe i jasne. Podczas pełnienia swej funkcji komentator stoi w odpowiednim do tego miejscu, mając przed sobą wiernych, ale nie na ambonie.

c) Ci, którzy zbierają ofiary w kościele.

d) Ci, którzy w pewnych krajach przyjmują wiernych w drzwiach kościoła, wskazują im właściwe miejsca i utrzymują porządek w czasie procesji.

106. Wypada, aby przynajmniej w katedrach i w większych kościołach był odpowiednio przygotowany **mistrz ceremonii**, który by się troszczył o należyłą organizację czynności liturgicznych oraz o wykonywanie ich przez **wyświęconych szafarzy i przez wiernych świeckich** w sposób godny, w należyтым porządku i pobożnie.

107. Funkcje liturgiczne, które nie są właściwe dla kapłana lub diakona i o których jest mowa wyżej (nry 100-106), **proboszcz**

<p>tor kościoła, kierując się roztropnością, może powierzyć kobietom. Konferencja Episkopatu może pozwolić, aby kobieta, mająca odpowiednie kwalifikacje, czytała lekcje poprzedzające Ewangelię oraz intencje modlitwy powszechnej, i dokładniej określić miejsce, z którego będzie czytała słowo Boże w zgromadzeniu liturgicznym.</p>	<p>lub rektor kościoła może powierzyć także odpowiednio przygotowanym wiernym świeckim poprzez liturgiczne błogosławieństwo lub upoważnienie przekazane na określony czas. Jeśli chodzi o funkcję posługiwania kapłanowi przy ołtarzu, winny być przestrzegane normy ustalone przez biskupa dla jego diecezji.</p>
<p style="text-align: center;">III. SZCZEGÓLNE FUNKCJE LITURGICZNE (c.d.)</p> <p>71. Jeśli jest kilka osób, które mogą spełniać tę samą funkcję, wówczas nic nie stoi na przeszkodzie, by podzieliły one między siebie różne części tej funkcji. Na przykład jeden z diakonów może wykonać części przeznaczone do śpiewu, drugi usługiwać przy ołtarzu; gdy jest kilka czytań, dobrze będzie rozdzielić je między kilku lektorów itp.</p> <p>72. Jeśli w Mszy z udziałem ludu jest tylko jeden usługujący, to może on spełniać różne funkcje.</p> <p>73. Każdą akcję liturgiczną należy dobrze przygotować przy zgodnym współudziale wszystkich zainteresowanych, tak co do strony obrzędowej, jak i spraw duszpasterskich czy muzyki. Dokonuje się tego pod kierunkiem rektora kościoła, uwzględniając także zdanie wiernych w sprawach, które ich bezpośrednio dotyczą.</p>	<p style="text-align: center;">IV. PODZIAŁ FUNKCJI I PRZYGOTOWANIE CELEBRACJI</p> <p>108. Jeden i ten sam kapłan winien zawsze wykonywać urząd posługi przewodniczenia we wszystkich częściach celebracji, z wyjątkami właściwymi dla Mszy świętej, w której bierze udział biskup (por. wyżej nr 92).</p> <p>109. Jeśli jest kilka osób, które mogą pełnić tę samą funkcję, wówczas nic nie stoi na przeszkodzie, by podzieliły one między siebie różne części tej funkcji. Na przykład jeden z diakonów może wykonać części przeznaczone do śpiewu, drugi usługiwać przy ołtarzu; gdy jest kilka czytań, dobrze będzie rozdzielić je między kilku lektorów itp. Nie wypada jednak, aby kilka osób dzieliło między siebie jedyny element celebracji, np. by dwóch lektorów wykonywało, jeden po drugim, to samo czytanie. Wyjątkiem jest opis Męki Pańskiej.</p> <p>110. Jeśli we Mszy świętej z udziałem ludu jest tylko jeden usługujący, winien wykonywać różne funkcje.</p> <p>111. Każdą celebrację liturgiczną należy starannie przygotować przy zgodnym współudziale wszystkich zainteresowanych oraz przy użyciu mszału i innych ksiąg liturgicznych, tak co do strony obrzędowej, jak i spraw duszpasterskich czy muzyki. Dokonuje się tego pod kierunkiem rektora kościoła, uwzględniając także zdanie wiernych w sprawach, które ich bezpośrednio dotyczą. Kapłanowi zaś przewodniczącemu celebracji przysługuje zawsze prawo decydowania o tym, co należy do jego zadań.</p>

Przeprowadzone porównanie drugiego i trzeciego wydania OWMR wskazuje na

kilka nowości. Niektóre z nich mają charakter dopowiedzeń wyjaśniających wyrażonej omawiane zagadnienia. Inne zaś można rozumieć jako wskazanie pewnego kierunku rozwoju myślenia o posługiwaniu wiernych świeckich w liturgii. Te właśnie myśli powinny się stać przedmiotem dokładniejszej analizy. W nich są zawarte inspiracje do duszpasterstwa służby liturgicznej w naszych wspólnotach.

Można wyróżnić trzy tego rodzaju nowości: 1 - Wyróżnienie posług stałych; 2 - Poszerzenie osób, których czynności są nazwane funkcją liturgiczną; 3 - Wyróżnienie dwójakiej formy powierzenia funkcji liturgicznej świeckim przez proboszcza lub rektora kościoła.

Każda z tych nowości zawiera w sobie wskazanie duszpasterskie, które należy wprowadzić w życie. Popatrzmy najpierw na sposób wprowadzania wiernych świeckich w funkcje i posługi liturgiczne. Tabela pokazuje teksty z OWMR oraz Kodeksu Prawa Kanonicznego. Wyróżnione są terminy mówiące o sposobie powierzania wiernym świeckim różnych zadań.

<p>98. Acolythus instituitur ad servitium altaris et in adiutorium sacerdotis et diaconi</p> <p>99. Lector instituitur ad proferendas lectiones sacrae Scripturae, Evangelio excepto.</p> <p>KPK 230 - § 1. Viri laici, qui aetate dotibusque pollent Episcoporum conferentiae decreto statutis, per ritum liturgicum praescriptum ad ministerial lectoris et acolythi stabibliter assumi possunt.</p>	<p>98. Akolita jest ustanowiony po to, aby usługiwał przy ołtarzu oraz pomagał kapłanowi i diakonowi.</p> <p>99. Lektor jest ustanowiony do wykonywania czytań z Pisma Świętego, z wyjątkiem Ewangelii.</p> <p>KPK 230 - § 1. Mężczyźni świeccy, posiadający wiek i przymioty ustalone zarządzeniem Konferencji Episkopatu, mogą być na stałe przyjęci, przepisany obrzędem liturgicznym, do posługi lektora i akolity.</p>
<p>100. Deficiente acolytho instituto, ad servitium altaris et in adiutorium sacerdotis et diaconi destinari possunt ministri laici</p> <p>101. Deficiente lectore instituto, alii laici deputentur ad proferendas lectiones sacrae Scripturae.</p>	<p>100. Gdy nie ma ustanowionego akolity, do posługiwania przy ołtarzu oraz do pomocy kapłanowi i diakonowi mogą być upoważnieni świeccy ministranci.</p> <p>101. Gdy nie ma ustanowionego lektora, do wykonywania czytań z Pisma Świętego winny być upoważnione inne osoby świeckie.</p>
<p>107. Liturgica munera, quae non sunt propria sacerdotis vel diaconi, et de quibus superius (nm. 100-106) dicitur, etiam laicis idoneis a parrocho vel rectore ecclesiae selectis, committi possunt liturgica benedictione vel temporanea deputatione.</p>	<p>107. Funkcje liturgiczne, które nie są właściwe dla kapłana lub diakona i o których jest mowa wyżej (nry 100-106), proboszcz lub rektor kościoła może powierzyć także odpowiednio przygotowanym wiernym świeckim poprzez liturgiczne błogosławieństwo lub upoważnienie przekazane na określony czas.</p>
<p>KPK 230 - § 2. Laici ex temporanea deputatione in actionibus liturgicis munus lectoris implere possunt.</p>	<p>KPK 230 - § 2. Świeccy mogą być czasowo wyznaczeni do pełnienia funkcji lektora w czynnościach liturgicznych.</p>

W polskich tłumaczeniach pojawiają się tu cztery terminy: ustanowienie, wyzna-

czenie, upoważnienie, powierzenie. Widać w nich wyraźnie, że czynność spełniana w liturgii musi być zawsze komuś powierzona. Nikt nie może jej sam sobie wziąć. Wiemy, że jest to zasada obowiązująca w odniesieniu do kapłaństwa, gdzie „nikt sam sobie nie bierze tej godności” (Hbr 5, 4), lecz każdy ją otrzymuje w Kościele i przez Kościół. Zasada ta obowiązuje także w odniesieniu do wiernych świeckich.

Prawda ta była w ostatnich latach kilka razy przypomniana. Z jednej strony podkreśla się zdolność ochrzczonego do podjęcia takich funkcji cytując najczęściej kanon 228 KPK, § 1: „Odpowiednio przygotowani świeccy są zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa”. Z drugiej strony dokumenty podkreślają, że zdolność do podjęcia posługi nie oznacza prawa: „Wiernym nie wyświęconym nie przysługuje prawo do ich wykonywania, ale są oni «zdolni, by otrzymać od świętych pasterzy te urzędy kościelne i posługi, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa»”⁴.

Teksty te podkreślają wielkość i ważność funkcji spełnianych w liturgii i znaczenie aktu, przez który wierni świeccy są do tych funkcji wyznaczani. Według cytowanych dokumentów Kościoła wiernym świeckich można powierzać funkcje liturgiczne w następujący sposób:

1 – *Ustanowienie* na stałe do posługi lektora i akolity. Jest to obrzęd uroczysty, należący do pontyfikatu rzymskiego, dokonywany przez biskupa.

2 – *Błogosławieństwo* proboszcza lub rektora kościoła, przez które powierza on odpowiednio przygotowanym wiernym świeckim określoną funkcję w liturgii.

3 – *Upoważnienie* (wyznaczenie) przekazane na odpowiedni czas. Znamienny jest tu nowy w stosunku do KPK termin „upoważnienie”. KPK tłumaczy łacińskie „temporanea deputatione” przez „czasowe wyznaczenie”, natomiast OWMR przez „czasowe upoważnienie”.

Omawiane tu terminy każą nam na nowo zastanowić się nad rozumieniem tzw. „stopni ministranckich”. W istniejącej dziś praktyce udzielane kolejno błogosławieństwa do funkcji ministranta światła, księgi, ołtarza, były rozumiane nie tylko, a może nawet nie przede wszystkim jako powierzeniem komuś nowej funkcji, której dotychczas nie pełnił, lecz jako kolejny „stopień” w posłudze ministranckiej.

W świetle powyższych dokumentów jest to nie tylko nie precyzyjne, lecz także w pewnym stopniu błędne. W rzeczywistości bowiem funkcja ministranta księgi nie jest wyższą stopniem niż funkcja ministranta światła. Ministrant nie wstępuje na wyższy stopień posługiwania, lecz podejmuje nową funkcję. Jeśli zostaje „wyznaczony” lub „upoważniony” do spełniania następnej czynności, oprócz tej, do której wcześniej został „wyznaczony”, to poszerza się zakres jego obowiązków. Ma coraz to nowe funkcje do spełnienia. Te nowe funkcje nie są jednak stopniami w właściwym sensie tego słowa. Jest to raczej droga wszedź niż wzwyz.

Nowe OWMR poszerza zakres posługiwania liturgicznego. Wyraźnie mówi, że zakrystian także pełni funkcję liturgiczną, wprowadza określenie „mistrz ceremonii”, którego nie było w poprzednim OWMR, wiele razy przypomina o odczytywaniu wezwań modlitwy wiernych przez świeckich, powtarza potrzebę angażowania wielu osób i zespołów do posługi śpiewu. Można powiedzieć, że w obecnej sytuacji, w któ-

---

⁴ Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów, z dnia 15 sierpnia 1997 roku, nr 2.4.

rej określenie „służba liturgiczna” znacznie się poszerzyło, o czym była mowa m.in. na naszym spotkaniu w ubiegłym roku, powraca na nowo pytanie o sposób powierzania wiernym świeckim konkretnych funkcji liturgicznych. Dotyczy to najpierw sąmych ministrantów, następnie dziewcząt ze scholi, a potem także młodzieży i dorosłych. Tu powraca pytanie o stopnie posługiwania.

Stopnie posługiwania w liturgii

W życiu każdego dziecka jest przechodzenie od szkoły podstawowej do gimnazjum, następnie do szkoły średniej, a wreszcie na studia. W każdej niemal dziedzinie życia są stopnie. Zawsze wyższy stopień oznacza większy zakres obowiązków i odpowiedzialności, a także większe kompetencje i możliwości człowieka. Są także trzy stopnie w ramach sakramentu święceń: diakonat, prezbiterat i biskupstwo. Jest więc czymś naturalnym myślenie o stopniach posługiwania także w odniesieniu do wiernych świeckich, których się powierza konkretne czynności do spełnienia.

Terminologia istniejąca w analizowanych dokumentach Kościoła na temat sugerowałyby trzy stopnie: 1 – Upoważnienie do spełniania funkcji; 2 – Błogosławieństwo do spełniania funkcji; 3 – Ustanowienie do posługi. Chciałem zaproponować przełożenie tej sugestii na praktykę życia parafialnego. Jest to oczywiście wstępna sugestia przedstawiona do dyskusji.

Upoważnienie. Do spełniania funkcji w liturgii można upoważniać dzieci, młodzież i dorosłych. Upoważnienie może być przekazane w dwojaki sposób: 1 – jako jednorazowe poproszenie kogoś w określonym dniu do przeczytania lekcji, przyniesienia darów ofiarnych, przeczytania wezwania modlitwy powszechnej czy spełnienia innej funkcji; 2 – jako upoważnienie na dłuższy czas do spełniania określonych funkcji liturgicznych. Takie upoważnienie przekazuje się bardziej uroczyście, w czasie liturgicznej celebracji. Oznacza ono włączenie się do zespołu liturgicznego i przyjęcie odpowiedniego stroju (zespół ministrantów, zespół lektorów, zespół psalterzystów, schola lub chór, zespół czuwający nad modlitwą powszechną, zespół troszczący się o dary ofiarne, zespół współpracujący z zakrystianem w trosce o czystość i dekorację kościoła oraz o naczynia i szaty liturgiczne lub inna grupa usługujących...). Upoważnienie trwa tak długo, jak długo dany człowiek pozostaje członkiem zespołu liturgicznego. Jeśli odejdzie z zespołu może być w przyszłości upoważniony jednorazowo do różnych funkcji. Jeśli natomiast chce podjąć większy zakres obowiązków, może się przygotować do przyjęcia błogosławieństwa.

Błogosławieństwo. Termin ten oznacza obrzęd liturgiczny, przez który wprowadza się wiernych świeckich na drugi stopień posługiwania w liturgii. Polega on na podjęciu odpowiedzialności za jeden z zespołów służby liturgicznej. Członek zespołu ma stać się animatorem grupy. Będzie nie tylko sam posługiwał, lecz także prowadził innych. Ma z tym zespołem wypełnić wszystkie zadania, jakie przypadną grupie w ciągu całego roku liturgicznego, a także prowadzić formację kandydatów i członków zespołu. Do funkcji animatora lub animatorki liturgicznej mogą być dopuszczone osoby, które: 1 – Przyjęły sakrament bierzmowania uzdalniający ich do nowego rodzaju odpowiedzialności w Kościele, a więc i w liturgii; 2 – Dały świadectwo solidnego i gorliwego spełniania przez dłuższy czas funkcji liturgicznych na zasadzie upoważnienia; 3 – Przeszły odpowiednio przygotowanie wprowadzające ich w zadania animatorskie, które będą podej-

mować. Spośród animatorów liturgicznych proboszcz wyznacza ceremoniarza, koordynującego posługiwanie wszystkich zespołów w celebracji liturgicznej.

Ustanowienie. To najwyższy stopień posługi dostępny dla wiernych świeckich. Obecnie dotyczy tylko lektora i akolity. II Polski Synod Plenarny określił wiek kandydatów do tych posług: „Mężczyźni świeccy, którzy ukończyli przynajmniej dwadzieścia pięć lat, cieszą się dobrą opinią, posiadają odpowiednie przymioty i są przygotowani do swych zadań poprzez odpowiednią formację, mogą być przyjęci do posługi stałego akolity. Posługę lektora można udzielać w wieku wcześniejszym. Do posługi nadzwyczajnego szafarza Komunii świętej mogą być dopuszczone inne osoby, w zależności od potrzeb poszczególnych wspólnot kościelnych” (84). Wprowadzenie w życie tych, a także innych posług, o które biskupi mogą prosić Stolicę Apostolską uzależnione jest od „potrzeb duszpasterskich”: „Ze względu na spełnianie funkcji kapłaństwa wspólnego wiernych istnieją także inne *szczególne posługi*, nie udzielane przez sakrament święceń. Ich znaczenie zostaje określone przez biskupów na podstawie tradycji liturgicznych i potrzeb duszpasterskich” (KKK 1143); „Konferencje Biskupie mogą zwrócić się do Stolicy Apostolskiej, aby – oprócz funkcji wspólnych dla całego Kościoła łańciskiego – mogły zachować lub wprowadzić na własnym terytorium również inne, które dla specjalnych racji uznają za konieczne lub bardzo pożyteczne” (Motu proprio *Ministeria quaedam*, Wstęp).

OWMR wymaga, aby powierzanie funkcji mających charakter posługiwania bezpośrednio kapłanowi oraz posługiwania przy ołtarzu dokonywało się według norm ustalonych przez biskupa dla jego diecezji (nr 107). Nie można więc powierzać tych funkcji dziewczętom (ministrantkom), jeśli nie wyraził na to wyraźnej zgody biskup diecezjalny. On zaś, aby taką zgodę wydać, powinien zasięgnąć opinii Konferencji Episkopatu Polski⁵. Dla dziewcząt i kobiet, a także dla zespołów mieszanych, męsko-żeńskich liturgia przewiduje wiele różnych funkcji i należy troszczyć się o to, aby one zostały podjęte z całą troską i odpowiedzialnością. Prawdziwą funkcję liturgiczną pełnią także śpiewający w scholi lub chórze, odczytujący wezwania modlitwy powszechnej, przynoszący dary, posługujący jako komentatorzy lub komentatorki (por. KL 29; OWMR 98-107). Nowe wydanie OWMR poszerza ten krąg pełniących funkcje liturgiczne także na zakrystiana, który przygotowuje miejsce celebracji i wszystko, co jest do niej potrzebne (OWMR 106a). Wraz z nim troskę o czystość i upiększenie kwiatami świętego miejsca, a także o przygotowanie naczyń i szat, może podejmować konkretny zespół osób. W pewnym sensie oni są pierwszymi, którzy wypełniają polecenia Pana Jezusa, by przygotować miejsce, w którym mógłby On spożyć Paschę ze swymi uczniami (por. Łk 22, 12).

Pełniący liturgiczne posługi powinni nosić odpowiednie stroje. „W Kościele, który jest Ciałem Chrystusa, nie wszyscy członkowie pełnią jednakowe czynności. To zróżnicowanie funkcji w sprawowaniu Eucharystii ukazuje się zewnętrznie przez różnorodność szat liturgicznych. Dlatego te szaty powinny być znakiem funkcji właściwej każdemu z posługujących” (OWMR 335). W naszych wspólnotach rozwija się praktyka, w której często ministranci usługujący przy ołtarzu są w sutankach i komżach, a ministranci słowa Bożego są w albach. Znakiem dojrzewania, a w pewnym sensie także

---

⁵ Por. *Wyjaśnienie Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z 15 marca 1994 roku* przypomniane i potwierdzone przez prefekta tejże Kongregacji 27 lipca 2001 roku.

przechodzenia na wyższy stopień posługi jest zdjęcie komży i włożenie alby. Pośrednio jest to uznanie funkcji czytania słowa Bożego za wyższą od funkcji posługi przy ołtarzu. W seminarium duchownym jest natomiast odwrotnie. Posługa lektora posługującego przy stole słowa jest uważana za niższą od posługi akolity posługującego przy stole chleba. Sprawa strojów jest więc także ważnym aspektem omawianego tematu.

Piękno celebracji – owocem pracy formacyjnej

Zdajemy sobie sprawę, że piękno śpiewów i modlitw, czytań i procesji, strojów i wystroju wnętrza jest owocem pracy formacyjnej, jaka dokonuje się w zespołach służby liturgicznej. Ważną pomocą w jej prowadzeniu jest także przejrzysta i przyjęta powszechnie droga wprowadzania wiernych świeckich w konkretne funkcje i posługi.